

Je to věky ověřená zkušenost: Pokud chce někdo nalézt domov v cizí zemi, musí bezvýhradně přijmout její zvyky, tradice a kulturu. Na vlastní kůži se o tom přesvědčila

Indiánka z Troubelic

ZDENĚK HRABICA A MÍLA MORA-AXMANNOVÁ

Ing. Míla Mora-Axmannová žije od roku 2001 v Mexiku. Narodila se v hanáckých Troubelicích, blízko Uničova. Po studiu na uničovském gymnáziu vystudovala po roce 1987 potravinářství na pražské VŠCHT. Po promoci pracovala skoro jedenáct let v laboratoři detergentů. Poznala skvělé lidi a odborníky z oboru a také z kosmetologie. Pak se z ní jednoho dne stala Mexičanka – a je jí doposud.

S manželem Josém Moro se poznala v roce 1995 díky internetu. Josého, studenta stavební fakulty v mexickém městě Chihuahua, natolik uchvátily v Praze natáčené pasáže *Mission Impossible* (1996), že se snažil získat kontakt na kohokoliv z toho magického města ve středu Evropy.

„Shodou okolností se jednalo tehdy o mou osobu. Místo návratu na rodnou Hanou, jejíž selské kořeny tam má náš troubelický rod, jsem započala své životní peripetie, které mne zavály až do Mexika. Nevěděla jsem, že cestou internetu budu komunikovat nejenom s celým světem, ale i se svým životním partnerem. A budu natrvalo žít v cizině.“

Zanedlouho to bude už šestnáct let, co nás španělský františkán Antonio Rivas oddal v kostele Svatého Tomáše v Praze. A od té chvíle uběhlo pár let, a dnes mám tři indiánské děti, Joseho, Gabrielu a Anastasii. V Josého rodném městě Chihuahua válím kukuřičné placky už více jak jedno desetiletí.“

Míla je ženou pevných zásad a křesťanské víry; prožila mnoho úspěchů i několik tvrdých pádů, jak v profesním, tak i v osobním životě. Řídí se heslem statečných:

„CO TĚ NEZABIJE, TO TĚ POSÍLÍ.“

Dospěla do vysokého stupně zralosti, nadhledu a duševní otužilosti.

„V uplynulých letech, měsících a týdnech jsme prošli mnoha nesnáze i radostnými obdobími. Několik let bylo pro nás vyložené nesnadných, naše ekonomická situace dospěla do bodu, kdy všechno, co nebylo zdarma, bylo pro nás moc drahé. Není nic jednoduššího žít daleko od domova, stejně jako pro Josého není vůbec snadné mít za ženu cizinku.“

ŠÁLEK KÁVY PO MEXICKU

Dobrá staromexická káva se vaří v hliněných hrncích ve tvaru džbánů. Přidává se do ní kousek skořice, aby kávová sedlina zůstala na dně. Káva se hostům i rodině podává z hrnce. Do Mexika ji přivezli Francouzi a dnes se pěstuje ve skvělé kvalitě na jihu země v Chiapas, Chiapa nebo v Oaxace. Mexičané ale dávají zpravidla přednost jiným nápojům.

V absolutní většině jsou zcela uchvázeni Coca-Colou.

Nikdy však nepohrdnou nejznámějším a nejreprezentativnějším nápojem, jímž je tequila. Její lahodnou chuť objevili náhodně dva Indiáni, kteří byli nuceni vyhledat útočiště před bouřkou a viděli, jak blesk zasáhl blízko rostoucí kaktus.

Když k nim vítr zavál neodolatelnou vůni spálené agáve, ani na vteřinu nezapochybovali, že je to znamení od bohů.

Odnesli si ji domů a agáve cestou zfermentovala. Indiáni byli nadšeni jejími opojnými účinky. Začali ji kombinovat s různými bylinami a pili ji při každé vhodné příležitosti.

Název Tequila je podle oblasti s nejrozšířenějším výskytem modré agáve, ale podobu destilátu jí dali až španělští kolonizátoři. Někdy až 50 % ohnivá voda byla však pro domorodce příliš silný nápoj, a tak zůstali raději u své tradiční výroby.

Dnes tento destilát, stejně jako kávu i pivo, Mexičané více exportují, než konzumují.

Zajímavých nápojů je však mnohem více – mezi pravé drahokamy náleží Sotol, od roku 2002 oficiální nápoj Chihuahua. Vyrábí se ze stejnojmenné endemické pouštní rostliny, vzdálené příbuzné cibule a česneku (latinským názvem *Dasyliirion wheeleri*).

PRVNÍ KROKY V MEXIKU

Míla Mora dnes již vzpomíná na své první kroky s humorem a nadsázkou.

„Když jsem v květnu 2002 nastoupila v Ruzyni do letadla, netušila jsem, co mě čeká. Při přistání v Chihuahua mi José řekl jen jednu větu, která dokonale vystihovala mé dojmy a pocity: „Bude to pro tebe šok.“ A opravdu

byl. Byla jsem pohlcena nesnesitelným vedrem, prachem, hlukem a zmatkem a absolutní dezorientací. Myslela jsem, že se udusím. Pouhý zlomek počtu mých nastávajících příbuzných zaplnil letištní halu, aby nás bujaře přivítal. S vervou mne objímali, líbali a natřásali, a mé snahy o upravený zevnějšek vzaly rychle za své. Ten den mne přivítalo tolik lidí, kolik jsem jich předtím nepoznala za celý svůj život. Všichni očekávali, že si je budu pamatovat. Drtivá většina dívek a žen dostala Marii jako jedno ze svých dvou jmen, jak je v Mexiku zvykem. Josého maminka se jmenuje Maria Gregoria, tři z jeho sester jsou Marie, švagrové, sestřence, neteře, tety, kmotry, atakdále atakdále... U mužského pohlaví to bylo ještě mnohem horší. Už jenom rozpoznat někoho v davu kníratých, snědých a černovlasých jedinců, oděných až na výjimky v džínách s opaskem, košili a kovbojských botách a klobouku, mi činilo nevidané potíže. Stoprocentně jistá jsem si byla jistá jenom u Josého...“

DŮLEŽITÝ RYS MEXICKÉ POVAHY

Krátce: spontánnost, vstřícnost, srdečnost a smysl pro pospolitost jsou sympatickými rysy a znaky mexické povahy. Hanačku z Troubelic od počátku provází neobyčejné zážitky. Jako se na Moravě nesmí odmítnout panák slivovice, v Mexiku se neodmítá chilli. Požívá a zneužívá se všude. Mango, ananas a kokos se podávají posypané chilli papričkami. Život v cizí zemi je poznamenán nadšením, stejně jako deziluzí, vzdorem a rezignací, tolerancí a kompromisy, bezmeznou důvěrou k jediné blízké osobě. Stejně jako je tento život provázen hledáním a poznáváním sebe sama.

Je to však i život bez přátel, život o samotě mezi mnoha lidmi. Pojem domova se smrskává na maličkosti vmáčknuté do kufru při stěhování. S občasnou korespondencí od rodičů a u ženy navíc od kamarádek.

„Přes veškeré nesnáze a těžkosti bych neměnila. Mexiko je nádherná, voňavá země a jestli ještě existuje národ s morálkou a vírou, jsou to právě Mexičané,“ vzkazuje domů po prožitých letech plných zkoušek Míla Mora-Axmannová.

JE TĚŽKÉ STÁT SE Z HANAČKY MEXIKÁNKOU – INDIÁNKOU?

Hlavním předpokladem je pokora. Není to ale zase tak snadné, jak by

► popisek

se mohlo na první pohled zdát. K definování nestačí chvilkové okamžiky. Mexičané jsou milí lidé. Tuto vlastnost splňují v nejšířším slova smyslu. Jsou srdeční, vstřícní, úslužní, vždy zanechají v člověku dobrý pocit. Zvláště když je člověk v jejich zemi cizinec. Lze začít ve stručnosti vzájemným pozdravením. Zdravení je společenský a občanský rituál. V Mexiku se lidé běžně zdraví „hola“ – (Ahoj) a „adios“ (ahoj)

► popisek

při loučení). Formálnější je „buenas dias“ (dobrý den), „buenos tardes“ (dobré odpoledne) a „buenas noches“ (dobrý večer). Mexičané časové rozdělení striktně dodržují. Při odchodu říkají „hasta luego“ nebo „hasta entonces“, „hasta mañana“ (nashledanou zítra).

Ženy mezi sebou, a muži stejně tak mezi sebou, se zdraví podáním ruky a políbením na tvář při uvítání. Při loučení se takto zdraví jen podle okolností. Muži se hodně objímají a poplácávají po zádech.

Trochu jiné zvyklosti mají Indiáni – lidé co běhají rychle; vzájemně se zdraví v kteroukoli hodinu pozdravem „kuira“ (ahoj) a „arisisibá“ při odchodu.

Skupina, která si dosud zachovává svou identitu, jsou právě Indiáni Raramuri – lehké nohy. Dávno se stáhli do horských jeskyní a kaňonů. Nedokázali se dodnes smířit s civilizací. Slovo kórima pro ně znamená – rozděl se, sdílej. „Oni sami, když něco mají, rozdělí se. Neznají závist. Jedné z nich, indiánské ženě Vlastovce, přenechávají pravidelně oblečení po svých dětech. Ona ale nikdy nevejde do našeho domu. Sedne si na chodník, a čeká na mě se svými třemi malými dětmi a batoletem, uvázaným šátkem na zádech. Beze

slova si vezme svršky a odejde na ulici nabízet bobkový list a dýňová semínka. Raramuri neuctívají idoly, nestaví svatyně ani sochy. Jejich komunikace s bohy se děje prostřednictvím tance. Tanec je jejich modlitba. Smrt považují jenom za změnu existence.“

Vžít se do naturelu Mexičana není pro „náplavu“ snadné. Zejména když jde o pochopení místní autobusové dopravy v Chihuahua. Pro nikoho není snadné zjistit, kam a odkud autobus vlastně jede. Využívají toho často i taxikáři, vytrubující v ulicích. A stejně je to, i když sedíte za volantem. Světelnou signalizací jsou vybaveny jenom nejbekventovanější křižovatky. Mexičané dokonale zvládají chaos.

Výrazným povahovým rysem Mexičanů je chronická nedochvilnost. Pokud něco svolají na třetí hodinu odpoledne, nikoho ani nezapadne přijít před čtvrtou. Divadla nikdy nezačínají v určenou hodinu, čeká se na posledního diváka. Lékaři a úředníci si sjednávají v jednom termínu schůzku se čtyřmi až pěti klienty, aby si zajistili,

že přijde alespoň jeden. V Chihuahua je univerzální odpovědí na časovou otázku „ahorita“ (za chvíli).

RODINA JE V MEXIKU POSPOLITOU; ANEB JAK SE RODÍ DĚTI

Jak být v Mexiku Indiánkou? „To znamená přijmout zdejší model rodiny. Muž pracuje a zabezpečuje rodinu. Žena se stará o děti a o domácnost. Nemluví s Josému do jeho práce. On zase respektuje moje požadavky na chod rodiny. Do tří let věku je péče o děti plně na bedrech matky. Úloha otce přichází později - jako učitele. Chlapci jsou více usměrňováni. Když řeknu ano, a José ne, tak je to ne a bez debat. Indiáni se svými squaw nediskutují. Nikdy však na ženy nekřičí, váží si jich jako matek svých dětí. Nic pro zastánkyně rovnoprávnosti mužů a žen. Chceš pracovat? Pracuj, ale musíš zároveň zvládnout rodinu a děti, a oběd ať je ve 14:00 na stole. Jo, a moc neřešit.“

Dominantním rysem mexické rodiny je její soudržnost a početnost. Klasická rodina je patriarchální. Otec materiálně zabezpečuje rodinu, matka se stará o děti. V moderní rodině se dnes už nerodí až deset dětí, jako dříve, nicméně pevné vztahy se udržují až do třetího kolene. Všichni se houfně navštěvují, scházejí se a při kdekjaké příležitosti se v rodině pořádají oslavy.

„Můj manžel pochází z deseti dětí, stejně jako oba jeho rodiče.“

Na první pohled je to všechno jednoduché a vcelku prosté. V praxi to ovšem rozehrává situace, které současná žena těžko překoušává a smíruje se s nimi. Musí mít

stále na zřeteli, že muž má poslední slovo, a žena se musí odhodlávat k taktice nepřímé manipulace.

Mexický muž se uchýlí k jemu nepřisloušející ženské činnosti jen za krajních okolností a pod podmínkou, že ho neuvidí příbuzní. A už vůbec ne kamarádi, mohli by si totiž myslet, že je pod pantoflem. Nebo nedej Bože, ještě něco horšího!

Mexičanky to berou jako *status quo*. Celé generace vyrostly ve stejných podmínkách. Velmi si však vzájemně pomáhají. Ovšem i v Mexiku už stoupá rozvodovost. Mladí jsou liberálnější. Nese to pozvolný odklon od katolické církve a uvolňování morálky. Ale stále panují velké snahy o upevňování rodiny, převládá výuka v její prospěch. Otázkou je, jak si to vezme nastupující generace k srdci...

Srdečnost a lidskost je lidem v Mexiku ale pořád vlastní.

Tyto vlastnosti jsou ještě znásobeny u domorodých obyvatel, u Indiánů kmene Raramuri. Materiálním věcem nepřikládají žádný význam. Mají hluboce zakořeněný respekt k ostatním lidem, bez ohledu na jejich postavení a příslušnost. To se jim však vždy neoplácí stejnou mincí. Milují děti, nikdy je neokřikují. Většinou je neposílají do školy. Od útlého dětství se od nich vyžaduje být jen drobná odpovědnost. Děti pasou kozy, nabízejí léčivé bylinky, masti a koření. Indiáni žijí prostě a je třeba jednoduše to respektovat, bez povyšování. Každý má dělat, co dělat má. Ty lovíš, já žvýkám kůžu. Pak je život ra-

› popisek

dost, protože děláš to, pro co jsi byl stvořen, a to ostatní je druhořadé.

Rodiny mají čtyři až pět dětí. Muž má vždycky na mysli zdraví ženy a také fakt, že v drsných horských podmínkách, v nadmořské výšce kolem 2000 metrů, by více dětí těžko uživili. Výběr partnera je naprosto volný a iniciuje jej dívka na pravidelných setkáních obce, *tesguinadas*. Projevuje svou přízeň k muži zpěvem a tancem, nebo po svém vyvoleném hází *guijarros*, oblázky. Mladí uzavírají sňatek v útlém věku, dívky od svého šestnáctého roku. Traduje se, že žena se před svým partnerem nikdy neobnažuje. Děti přivádějí ženy na svět v ústraní v horách, kde si vyberou strom. Pod ním navrší byliny a trávu. Opřené o strom nebo zavěšené za ruce využívají gravitace ke snadnějšímu porodu. Pupeční šňůru potom spálí a popel zahrabou a cestou do vesnice omyjí novorozeně v potoce.

JAK TO BYLO U NÁS, JAK JSME DĚTI RODILI MY?

„Všechny naše děti se narodily v Chihuahua zcela prozaicky, za asistence zdravotního personálu. Naše děti jsou Mexičané tělem i duší. Milují sice svíčkovou s knedlíkem – hovězí maso je tu hodně vysoké - a také štrůdl a pojmenovaly našeho kocoura Mikeš, ale každé pondělí skládají věrnostní přísahu mexické vlajce.“

„Vlajko Mexika, odkaze našich hrdinů, symbole jednoty našich otců a bratrů, slibujeme ti být vždy věrni principům svobody a spravedlnosti, které tvoří z naší vlasti národ lidský a štědrý, a odevzdáváme ti svou existenci.“

Myslí to naprosto upřímně a také se podle toho chovají. Zpívají první sloky mexické národní hymny, v níž se opakuje, že Mexičané jsou Bohem milovaný národ a Bůh má v každém

› popisek

z nich svého vojáka. Někdy si myslím, že pro nás to může být přehnané, ale kdybychom měli jen polovinu mexické hrdošti, vypadalo to by u nás, v mé vlasti, která se nyní jmenuje Česká republika - pro někoho Česko - určitě jinak.“

JAK SE VZDĚLÁVÁJÍ MLADÍ MEXIČANÉ?

Solidní základ mexickému školství položili jezuité, kteří evangelizovali většinu země. Přes osmdesát procent obyvatel je katolického vyznání a také se k němu hlásí. I po pěti stech let poskytuje zbytky jejich školského systému nejvyšší vzdělání. V roce 1867 republikánský prezident Benito Juárez uzákonil laickou, bezplatnou a povinnou školní docházku v celém Mexiku. S pojmem povinná si ale zvláště domorodé obyvatelstvo příliš hlavu neláme. Kromě státních škol je možné děti zapsat i do soukromých. Kvalita výuky záleží, jako všude jinde, na kvalitě profesorů. Vedle školy je ovšem třeba s dětmi pracovat ještě doma.

Hodně záleží na finančních možnostech rodiny. Stát poskytuje budovy, učebnice a platí pedagogy. Rodiče hradí náklady na otop, klimatizaci, údržbu, nastavbové předměty, kroužky, výlety, oslavy dne dětí, mexické revoluce, dne matek, dne otců, prarodičů a ostatní, kterých je přehršel. V chudých čtvrtích jsou třídy v zimě běžně bez topení, v létě bez klimatizace. Jisté procento rodičů nikdy neplatí, jsou to ignoranti a vypočítaví chytráci.

Od základní až po střední školy se známkuje od nuly do desítky. Nikde nejsou školní jídelny a mexické maminky musejí doma denně naplnit hrnce a kastroly. Školy si musejí rodiče pečlivě vybírat. Všude ovšem platí, že nikoli škola, ale mexická rodina je základ života. Do školy musí cho-

dit děti čisté a upravené, v patříčné uniformě. Stejnokroj stírá sociální rozdíly.

Život i výchova jsou pro Mexičany spojeny s vírou, věřit pro ně je většinou zcela přirozené. Značný podíl na tom mají jezuité a františkáni, kteří Mexiko evangelizovali, založili školy a nemocnice a položili základy všeobecné vzdělanosti. Značně silným vlivem působí rok 1531, kdy se Panna Maria Guadalupská zjevila domorodci Juanu Diegovi a kromě jiného mu zanechala svůj obraz na jeho zástěře, tkané z magu-eye. Látka přečkala i požár, což (pro ateisty) patří k nevysvětlitelným jevům.

CHIHUAHUA – KRAJ HONÁKŮ

Je to typický westernový kraj. Honáctví tu po španělské kolonizaci Mexika trvale zapustilo kořeny. Do země byli importováni koně. K nim patří dynamický adrenalinový sport – rodeo. Je to krásná emotivní podívaná, která nadchne milovníky pěkných koní, obdivovatelky mužné krásy i milovníky specialit ze sušeného hovězího masa. Nabízejí se zde klobouky, opasky, kalhoty, jezdecké potřeby. Lidé z rančů na rodeo přivážejí výrobky ze včelích produktů, sirupy, mazání ze skunků na astma, koťotí sádlo na revmatické klouby, sušené chřestýše na alergická onemocnění.

„Fakulta zootechniky chihuahuauské univerzity organizuje tradičně mezinárodní soutěž v rodeu. Také celá naše rodina opráší klobouky - a hurá na rodeo! Honáci v tradičním oblečení - v kovbojských botách, džínách s opaskem, v kostkované košili, honáckém klobouku a kožené

vestičce a přes kalhoty s krásnými nebo ornamenty zdobenými koženými návleky, po stranách volně spadajícími od pasu až ke kotníkům. Žvýkají a všichni používají parfém značky „Košská stáj“. Rodeo je podstatnou součástí kultury severního Mexika. Odlišný je pohled na koridu, která se potýká s protesty ochránců zvířat.“

Nejvyšší čas končit - i když by se dalo ještě hodiny vyprávět o mexické kuchyni plné fazolů a kukuřice, ještě děle o pálivém chilli, o mexickém sportu, o světových nalezištích nerostů a také o psí rase, která pochází z Chihuahua a nese její jméno. Nebo o téměř zaniklé mexické psí rase *xoloitzcuintli* (*xolo*). O lidovém léčitelství a drogových mafích. Ale především o podivuhodné Hanačce z Troubelic, která tento svět přijala za svůj.

I když - ono je to pro ni už jedno a totéž...

Foto: autoři, Martina Kalmusová, Jiří Hůla

› popisek

› popisek

› popisek